

OLIY TA'LIM TALABALARIDA AXBOROT MADANIYATI VA  
MEDIASAVODXONLIKNI MUSTAQIL TA'LIM JARAYONIDA  
OPTIMALLASHTIRISH MEZONLARI

Xabiba Zoriova Xamrokulovna

Samarqand viloyati Favqulodda vaziyatlar boshqarmasi  
Hayot faoliyati xavfsizligi o'qitish markazi katta o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23625426>

**Annotatsiya.** Mazkur ilmiy maqolada raqamli transformatsiya va umumiy axborotlashuv sharoitida oliy ta'lim muassasalari talabalarida axborot madaniyati hamda mediasavodxonlikni mustaqil ta'lim jarayonida optimallashtirishning nazariy-metodik asoslari kompleks holda tahlil qilinadi.

Kredit-modul tizimi sharoitida talabalarning tanqidiy fikrlashini o'stirish, axborot ishonchliligini baholash ko'nikmalarini shakllantirish, elektron ta'lim resurslaridan maqsadli foydalanish va akademik halollik tamoyillarini ta'minlash masalalari ilmiy manbalar hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida keng yoritilgan.

Tadqiqot natijasida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini tizimli tashkil etish va uning samaradorligini oshirishga qaratilgan amaliy baholash mezonlari hamda metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.

**Kalit so'zlar:** mediasavodxonlik, axborot madaniyati, mustaqil ta'lim, tanqidiy fikrlash, kredit-modul tizimi, raqamli ta'lim, axborot ishonchliligi, akademik halollik, optimallashtirish mezonlari.

CRITERIA FOR OPTIMIZING INFORMATION CULTURE AND MEDIA LITERACY  
AMONG HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE INDEPENDENT LEARNING  
PROCESS

**Abstract.** This scientific article provides a comprehensive analysis of the theoretical and methodological foundations for optimizing information culture and media literacy among higher education students in the independent learning process, under the conditions of digital transformation and global informatization.

Within the framework of the credit-module system, issues such as requiring students to adopt an independent academic-creative approach, fostering intellectual engagement and critical thinking, ensuring information reliability, maintaining digital hygiene, and upholding principles of academic integrity are highlighted based on scientific literature and modern pedagogical concepts.

As a result of the research, practical evaluation criteria and methodological recommendations aimed at systematically organizing students' independent learning activities, selectively filtering information flows, and ensuring academic integrity have been developed.

**Keywords:** media literacy, information culture, independent learning, critical thinking, credit-module system, digital education, information reliability, academic integrity, optimization criteria.

## КРИТЕРИИ ОПТИМИЗАЦИИ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ И МЕДИАГРАМОТНОСТИ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ В ПРОЦЕССЕ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ

**Аннотация.** В данной научной статье комплексно анализируются теоретико-методические основы оптимизации информационной культуры и медиаграмотности студентов высших учебных заведений в процессе самостоятельного обучения в условиях цифровой трансформации и глобальной информатизации.

На основе научных источников и современных педагогических концепций освещены вопросы стимулирования самостоятельного научно-творческого подхода студентов, развития их интеллектуальной активности и критического мышления в контексте кредитно-модульной системы, а также обеспечения достоверности информации, соблюдения цифровой гигиены и принципов академической честности.

В результате исследования разработаны практические критерии оценки и методические рекомендации, направленные на системную организацию самостоятельной учебной деятельности студентов, осознанный отбор информационных потоков и обеспечение академической честности.

**Ключевые слова:** медиаграмотность, информационная культура, самостоятельное обучение, критическое мышление, кредитно-модульная система, цифровое образование, достоверность информации, академическая честность, критерии оптимизации.

**Kirish.** XX asrning oxiri va XXI asrning boshlarida insoniyat jamiyati rivojlanishning mutlaqo yangi, sifat jihatidan o'zgacha bo'lgan bosqichiga — axborot jamiyati va raqamli sivilizatsiya davriga qadam qo'ydi [1]. Zamonaviy raqamli texnologiyalarning jadal va shiddatli rivojlanishi, global internet tarmog'ining insonlar kundalik hayoti hamda ijtimoiy-iqtisodiy sohalarning barcha jabhalariga chuqur kirib borishi ta'lim oluvchilarning bilim olish usullari, fikrlash tarzi, axborotga bo'lgan munosabati va dunyoqarashini tubdan transformatsiya qilib yubordi [4]. Ta'lim makonining raqamlashtiruvi o'quvchilar va talabalar uchun jahon ilmiy merosiga, xalqaro ma'lumotlar bazalariga hamda masofaviy o'quv resurslariga cheksiz va tezkor kirish imkoniyatlarini taqdim etmoqda [4]. Biroq, ushbu raqamli inqilob va axborot oqimining cheksizligi o'zi bilan birga qator murakkab epistemologik, psixologik, metodik va pedagogik muammolarni ham ilgari surmoqda. Ilmiy-texnik taraqqiyotning shiddati inson ongi qabul qila oladigan va qayta ishlay oladigan ma'lumotlar hajmining eksponentsial ravishda oshib ketishiga olib keldi, bu esa ta'lim oluvchilarda «axborot shovqini» (information overload) va kognitiv charchoq holatlarining yuzaga kelishiga asosiy sabab bo'lmoqda. Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarining o'quv amaliyotida yuzaga kelgan eng asosiy va hal etilishi lozim bo'lgan dolzarb qarama-qarshiliklardan biri — mavjud axborotlar hajmining keskin va to'xtovsiz o'sib borishi uning har doim ham xolis, haqqoniy, ilmiy jihatdan asoslangan yoki mantiqan to'g'ri ekanligini anglatmasligidir [1]. Globallashtirilgan internet muhitida turli manipulyatsion texnologiyalar, feyk (soxta) xabarlar, chalg'ituvchi ma'lumotlar, subyektiv talqinlar hamda ilmiy va nazariy jihatdan mutlaqo asoslanmagan kontentning haddan tashqari ko'payishi shaxsning

axborot xavfsizligiga, uning tanqidiy tafakkuriga va obyektiv dunyoqarashini shakllantirish jarayoniga jiddiy tahdid va xavf solmoqda. Zamonaviy oliy ta'lim talabasi o'tmishdagi kabi axborot tanqisligi yoki manbalar yetishmovchiligi sharoitida emas, aksincha, cheksiz, tartibsiz va ziddiyatli axborot oqimi domida tahsil olmoqda [2]. Bunday murakkab sharoitda bo'lajak mutaxassislarda mediasavodxonlik hamda yuksak axborot madaniyatini shakllantirish ta'lim sifatini ta'minlashning eng ustuvor, strategik va kechiktirib bo'lmas pedagogik vazifalaridan biriga aylanmoqda [2].

O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan tub va keng ko'lamli islohotlar, xususan, Yevropa kredit tizimi (ECTS) tamoyillariga asoslangan Kredit-modul tizimining izchil va qat'iyat bilan tatbiq etilishi o'quv jarayonining butun arxitekturasini, subyektlarini hamda ularning mas'uliyat va vazifalarini tubdan o'zgartirdi [3]. Kredit-modul tizimining konseptual va ilmiy-falsafiy mazmuni talabani tayyor bilimni shunchaki o'zlashtiruvchi va passiv tinglovchi obyektidan o'quv-bilish jarayonining faol, mustaqil, ijodkor va mas'uliyatli subyektiga aylantirishga qaratilgandir [4]. Mazkur ta'lim modelida talabaning mustaqil ta'limiga ajratilgan auditoriyadan tashqari soatlar hajmining umumiy o'quv yuklamasining yarmidan ko'pini (50 foizdan ortig'ini) tashkil etishi mustaqil ishning pedagogik salmog'i va ahamiyatini keskin oshirib yubordi [3]. Mustaqil ta'lim shunchaki darsdan tashqari berilgan topshiriqlarni yuzaki yoki mexanik bajarish emas, balki auditoriyada olingan nazariy bilimlarni chuqurlashtirish, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish hamda ilmiy-tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi poydevoriy jarayondir [3]. Raqamli muhitda va kredit-modul tizimida ta'lim olish imkoniyatlari kengaygani sari elektron darsliklar, xalqaro ilmiy ma'lumotlar bazalari, videoma'ruzalar, virtual laboratoriyalar, raqamli kutubxonalar va interaktiv ta'lim platformalari o'quv faoliyatini har bir talabaning individual ehtiyojlariga, qiziqishlariga va o'zlashtirish tezligiga moslashtirish imkonini beradi [4]. Biroq, oliy ta'lim amaliyoti shuni aniq ko'rsatmoqdaki, ushbu zamonaviy texnik va dasturiy imkoniyatlardan unumli hamda samarali foydalanish uchun talaba faqatgina texnik vositalarni boshqarish, kompyuter savodxonligi yoki internetda oddiy qidiruv berish ko'nikmasiga ega bo'lishining o'zi yetarli emas [5]. Talabada chuqur va tizimli shakllangan axborot madaniyati hamda mediasavodxonlik kompetensiyalari bo'lishi hal qiluvchi va poydevoriy ahamiyatga ega [5]. Axborot madaniyati va mediasavodxonlik tushunchalari shaxsning har qanday shiddatli va murakkab axborot oqimida adashib qolmasligi, axborotni ongli va maqsadli ravishda saralashi, tahlil qilishi, uning ishonchliligini, xolisligini va obyektivligini baholay olishi hamda o'zining o'quv va kasbiy faoliyatida yuqori mas'uliyat va akademik halollik bilan qo'llay olishini ta'minlaydigan ko'nikmalar, bilimlar va qadriyatlar majmuidir [6]. Agar talabada axborotni baholash, taqqoslash va tanqidiy fikrlash ko'nikmalari yetarlicha shakllanmagan bo'lsa, mustaqil ta'lim jarayoni yuzaki, formallashtirilgan va samarasiz xarakter kasb etib qoladi. Natijada talabalar internetdagi manbasi va muallifi noma'lum, sifatsiz va ishonchsiz resurslarga tayanib qolish, tayyor va tekshirilmagan ma'lumotlarni ko'r-ko'rona ko'chirib olish (plagiat) yoki sun'iy intellekt vositalarining javoblarini tahlilsiz qabul qilish kabi salbiy holatlarga yo'l qo'yadilar [5]. Bu esa bo'lajak mutaxassisning intellektual salohiyatiga va kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishga jiddiy zarar yetkazadi.

Xalqaro miqyosda olib borilgan fundamental va empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mediasavodxonlik va axborot madaniyatini o'quv jarayoniga tizimli integratsiya qilish ta'lim oluvchilarning intellektual mustaqilligini va kognitiv faolligini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi [7]. YuNESKO (UNESCO) tomonidan ishlab chiqilgan xalqaro konsepsiyalarga muvofiq, media va axborot savodxonligi shaxsga axborotni tanqidiy anglash, uni ongli izlash, xolis tahlil qilish hamda raqamli muhitda axloqiy me'yorlar va huquqiy qoidalarga amal qilgan holda foydalanish imkonini beruvchi integral kompetensiyalar tizimidir [6]. Xorijiy olimlar R. Hobbs [10] va D. Buckingham [11] o'zlarining ilmiy ishlarida raqamli muhitda tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish zarurligini alohida ta'kidlaydilar. Shuningdek, López-González va boshqalarning [7] tizimli tahlillarida mediasavodxonlik talabalarning tanqidiy fikrlash salohiyatini o'stirishning va axborot xatolarini aniqlashning asosiy pedagogik mexanizmi sifatida baholanadi [8].

O'zbekiston ilmiy pedagogik maktabida va mahalliy tadqiqotlarda ham mediasavodxonlik hamda axborot madaniyatini shakllantirish masalalariga bag'ishlangan salmoqli ilmiy izlanishlar olib borilmoqda [1]. N. A. Muslimov [12] o'zining ilmiy-pedagogik ishlarida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishning nazariy va amaliy asoslarini yoritib, bo'lajak mutaxassislarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish muhimligini ko'rsatib o'tgan bo'lsa, Sh. S. Sharipov [13] oliy ta'limda raqamli transformatsiya va axborot madaniyatini yuksaltirish mexanizmlarini ilmiy jihatdan tahlil qilgan. M. Maxamadjonova [1] o'z tadqiqotlarida mediasavodxonlikni bo'lajak mutaxassis kasbiy madaniyatining va ijtimoiy moslashuvining ajralmas tarkibiy qismi sifatida e'tirof etadi [2]. B. Qurbonova [3] mustaqil ta'limning samaradorligi va sifati berilayotgan topshiriqlarning mazmuni hamda murakkablik darajasiga bog'liqligini ilmiy asoslab bergan bo'lsa [3], Sh. S. Xudayqulov [4] talabalarning o'z-o'zini o'rganishi hamda o'quv faoliyatini refleksiyaviy tartibga solish mexanizmlarini atroflicha o'rgangan [4]. Shunga qaramay, oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'lim jarayonini axborot madaniyati va mediasavodxonlik mezonlari asosida optimallashtirishning amaliy mexanizmlari va o'lchov vositalarini yanada takomillashtirish bugungi kunda ham dolzarb ilmiy-pedagogik vazifa bo'lib qolmoqda [2]. Shu sababli, oliy ta'lim muassasalari pedagogik jamoasi va o'quv-uslubiy tuzilmalari oldida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini axborot madaniyati va mediasavodxonlik prinsiplari asosida qayta ko'rib chiqish va optimallashtirish zaruriyati turibdi [2]. Bu jarayon nafaqat talabalarga axborot texnologiyalaridan foydalanishni o'rgatishni, balki ularda tanqidiy fikrlash, tahliliy mushohada va akademik halollik madaniyatini shakllantirishga qaratilgan kompleks va tizimli pedagogik strategiyalarni ishlab chiqishni taqozo etadi [6]. Talabalarning mustaqil ishlarini to'g'ri yo'naltirish va ularning axborot-mediasavodxonligini muntazam rivojlantirib borish ularning o'quv va ilmiy-tadqiqot faoliyatida yuqori natijalarga erishishiga xizmat qiladi [3].

Mazkur ilmiy tadqiqotning dolzarbligi va amaliy zaruriyati shundaki, u oliy ta'lim talabalarining mustaqil ta'lim jarayonida axborot madaniyati va mediasavodxonligini rivojlantirishning ilmiy-pedagogik mezonlarini va modelini ishlab chiqish, zamonaviy raqamli resurslardan foydalanish samaradorligini hamda sifatini oshirish hamda talabalarda tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini takomillashtirish zaruriyatiga asoslanadi [1].

Tadqiqot doirasida talabalarning mustaqil ishlarini optimallashtirish, raqamli platformalar, sun'iy intellekt va elektron manbalar bilan ishlashda akademik halollik hamda mas'uliyatni ta'minlash mexanizmlari kompleks va tizimli tarzda tadqiq etiladi [5].

**Asosiy qism.** Mediasavodxonlik va axborot madaniyatini talabalarning mustaqil o'quv faoliyatiga chuqur integratsiya qilish masalasi bugungi kunda zamonaviy pedagogika fani va oliy ta'lim amaliyoti oldida turgan eng ustuvor hamda konseptual jihatdan murakkab vazifalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda [5]. Jahon ta'lim makonida kechayotgan shiddatli raqamli transformatsiya sharoitida talabalarning intellektual salohiyatini oshirish, ularning mustaqil ta'lim jarayonini ilmiy-metodik jihatdan to'g'ri yo'naltirish va axborot oqimlarini ongli ravishda boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi [6]. Xalqaro miqyosda Media va axborot savodxonligi (MIL) konsepsiyasining amaliy mexanizmlarini ishlab chiqishda YuNESKO tashkilotining ilmiy-metodik ko'rsatmalari muhim poydevor bo'lib xizmat qiladi [6].

UNESCO ta'lim standartlari va me'yoriy hujjatlariga ko'ra, media va axborot savodxonligi shaxsga har qanday axborot oqimini tanqidiy tahlil qilish, uning asosililigini tekshirish hamda raqamli muhitda huquqiy va axloqiy me'yorlarga to'liq amal qilgan holda faoliyat yuritish imkoniyatini beradi [6]. Bu jarayon talabaning faqatgina iste'molchi emas, balki ongli media-kontent yaratuvchisi va tahlilchisi sifatida namoyon bo'lishini taqozo etadi. Xorijiy ilmiy markazlarda olib borilgan fundamental tadqiqotlarda mediasavodxonlik va tanqidiy tafakkur o'rtasidagi uzviy, dialektik bog'liqlik qiyosiy jihatdan chuqur o'rganilgan [7]. Jumladan, López-González va boshqalarning ilmiy sharhlarida ta'lim muassasalarida media savodxonligini o'quv jarayoniga tatbiq etish orqali talabada tahliliy fikrlashni rivojlantirishning ilg'or pedagogik modellashirilishi ko'rib chiqilgan [7]. Mualliflar tanqidiy tafakkur talabalarga raqamli muhitdagi axborot xatolarini o'z vaqtida aniqlash, soxta dalillarni saralash va xolis xulosalar chiqarish imkonini berishini empirik jihatdan isbotlaganlar [7]. Rojas-Estrada va uning hammualliflari esa o'z tadqiqotlarida mediasavodxonlikni oliy ta'limning o'quv dasturlariga va mustaqil ta'lim topshiriqlariga singdirishning uslubiy shart-sharoitlarini tahlil qilganlar [8]. Ularning xulosasiga ko'ra, bu kompetensiya alohida fan doirasida cheklanib qolmasdan, barcha fanlar kesimida transdisiplinar tarzda shakllantirilishi lozim [8]. Cho, Carpenter va Li tomonidan o'tkazilgan keng qamrovli meta-tahliliy tadqiqot shuni ko'rsatdiki, mediasavodxonlik bo'yicha maqsadli tashkil etilgan ta'limiy aralashuvlar talabalarning axborotni xolis baholash va manipulyatsiyalarga berilmaslik ko'nikmalarini sezilarli darajada oshiradi [9]. Shu bilan birga, R. Hobbs va D. Buckingham raqamli madaniyat sharoitida ta'lim oluvchilarda tanqidiy tahlil qilish madaniyatini tarbiyalash muhimligini alohida ta'kidlab, axborot xavfsizligini ta'minlash mexanizmlarini yoritib berganlar [10, 11]. O'zbekiston milliy pedagogik maktabida va mahalliy tadqiqotlarda ham talabalarning mustaqil ta'limi hamda axborot madaniyatini yuksaltirishga bag'ishlangan salmoqli ilmiy izlanishlar amalga oshirilmoqda [1]. N. A. Muslimov o'zining ilmiy ishlarida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishning nazariy asoslarini yoritib, bo'lajak mutaxassislarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish yo'llarini ko'rsatib bergan [12]. Sh. S. Sharipov oliy ta'lim tizimida raqamli transformatsiya va axborot madaniyatini yuksaltirish mexanizmlarini ilmiy jihatdan asoslagan [13].

M. Maxamadjonova o'z tadqiqotlarida mediasavodxonlikni bo'lajak mutaxassis kasbiy madaniyatining ajralmas tarkibiy qismi sifatida e'tirof etadi [1]. Pardayev va O'rinboyev esa oliy ta'lim muassasalari talabalarida mediasavodxonlik vositasida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muammoli ta'lim texnologiyalari va interaktiv keyslardan foydalanishning samaradorligini isbotlaganlar [2]. Bu olimlarning ilmiy yondashuvlari talabalarning mustaqil faoliyatini ilmiy-metodik jihatdan ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Mustaqil ta'limni nazariy tashkil etish va uning uslubiy ta'minotini takomillashtirish masalalari bo'yicha B. Qurbonova mustaqil ta'limni nazariy bilimlar va kasbiy malakalarni shakllantirishga yo'naltirilgan tizimli pedagogik faoliyat sifatida tavsiflaydi [3]. Muallif mustaqil ta'lim natijadorligi berilayotgan topshiriqlarning mazmuni va murakkablik darajasiga bog'liqligini ta'kidlaydi [3]. Sh. S. Xudayqulov talabalarning o'z-o'zini o'rganishi, o'quv faoliyatini rejalashtirishi va refleksiyaaviy tartibga solishi muhimligini ko'rsatgan [4]. B. Baratbayev raqamli resurslarni talabaning ma'naviy-ma'rifiy va kasbiy dunyoqarashini shakllantiruvchi pedagogik omil sifatida qabul qilish lozimligini ilgari suradi [5].

Ushbu olimlarning fikricha, mustaqil ta'lim jarayoni shunchaki ma'lumot yig'ish emas, balki shaxsning intellektual va ma'naviy kamolotiga xizmat qiladigan ijodiy jarayondir. Ushbu tadqiqot doirasida talabalarning mustaqil ta'lim jarayonida axborot madaniyati va mediasavodxonlik darajasini baholash hamda uni optimallashtirishga xizmat qiluvchi yaxlit ilmiy-metodik mezonlar tizimi ishlab chiqildi [3]. Mazkur mezonlar tizimini amaliyotga tatbiq etish talabalarning raqamli muhitdagi faoliyatini obyektiv baholash imkonini beradi. Jumladan, motivatsion-maqсадli mezon talabaning mustaqil ta'lim jarayonida axborot resurslaridan ongli va mas'uliyat bilan foydalanishga bo'lgan ichki ehtiyoji hamda intellektual qiziqishini tavsiflaydi [4].

Gnostik, ya'ni bilish va tahlil qilish mezoni axborot manbalarining ilmiy ishonchliligini aniqlash, soxta ma'lumotlarni ilmiy faktlardan ajrata olish va muallifning vakolatligini baholash ko'nikmalarini o'z ichiga oladi [1]. Amaliy-faoliyatli mezon elektron ta'lim platformalari, raqamli ma'lumotlar bazalari va virtual kutubxonalardan olingan ma'lumotlarni qayta ishlash, tizimlashtirish hamda amaliy topshiriqlarda qo'llay olish darajasini belgilaydi [3]. Refleksiv-baholovchi va akademik halollik mezoni esa talabaning o'z o'quv faoliyatini xolis tahlil qilishi hamda raqamli muhitda akademik halollik va mualliflik huquqlari qoidalariga qat'iy rioya etishini ta'minlaydi [5]. Kredit-modul tizimi sharoitida talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etish jarayonida ular duch keladigan asosiy muammolardan biri axborotni tanqidiy baholay olmaslikdir [1]. Talaba internet tarmog'idagi har qanday ma'lumotni tayyor va o'zgarmas haqiqat sifatida qabul qilmasdan, uning ishonchliligini tekshirishi, ya'ni zamonaviy fact-checking amaliyotidan foydalanishi shart [6]. Bo'lajak mutaxassislar mavzuni o'rganishda elektron darsliklar, ilmiy maqolalar, videoma'ruzalar va interaktiv simulyatsiyalardan kompleks ravishda foydalanishlari ularning intellektual salohiyatini oshiradi [5]. Bu kabi resurslarni sintez qilish mavzuni chuqur o'zlashtirishga va olingan nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi [3]. Talabalarda ushbu ko'nikmalarning shakllanishi ularning kelgusidagi ilmiy-tadqiqot faoliyatining muvaffaqiyatini belgilab beradi.

Axborot bilan ishlash samaradorligini oshirish maqsadida talabalar uchun maxsus algoritmik yondashuvlarni amaliyotga joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Avvalo, har qanday manbaning kelib chiqish tarixi va muallifning ilmiy mavqeyini sinchkovlik bilan tekshirish talab etiladi [6]. Shuningdek, foydalanilayotgan ma'lumotning dolzarbligi va e'lon qilingan sanasini aniqlash, matndagi dalillarning statistik ko'rsatkichlar yoki nufuzli ilmiy manbalar bilan tasdiqlanganligini tahlil qilish zarur [7]. Obyektiv ilmiy xulosaga kelish uchun kamida uchta mustaqil manbani o'zaro taqqoslash va qiyosiy tahlil qilish maqsadga muvofiqdir [8]. Bundan tashqari, shaxsiy vaqtini to'g'ri taqsimlash (time-management), tahliliy konspektlar tayyorlash va o'z-o'zini baholab borish talabaning mustaqil ta'lim jarayonini tizimli boshqarishiga yordam beradi [4].

Raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellekt va neyrotarmoq texnologiyalarining jadal rivojlanishi talabalarining axborot bilan ishlash madaniyatiga yangi talablarni qo'yimoqda [5].

Talabalar sun'iy intellekt vositalaridan foydalanganda tayyor javobni ko'chirib olish yoki uni tahlilsiz qabul qilish o'rniga, ularni nufuzli ilmiy manbalar bilan qiyosiy solishtirishlari, mumkin bo'lgan xatoliklarni aniqlashlari hamda akademik halollik tamoyillariga qat'iy amal qilishlari shart [5]. Bu jarayon talabalarda mas'uliyatni oshirish, ilmiy etika qoidalarini saqlash va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda asosiy omil hisoblanadi. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida talabalarining raqamli gigiyena qoidalariga rioya etishini ta'minlash ularning axborot xavfsizligini kafolatlaydi [6].

**Xulosa.** Olib borilgan nazariy, metodik va qiyosiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, mediasavodxonlik hamda axborot madaniyati oliy ta'limda kredit-modul tizimi talablari asosida mustaqil ta'limni samarali tashkil etish va uning sifat natijalarini kafolatlash uchun zarur pedagogik shart-sharoit hisoblanadi [5].

Mediasavodxonlikning chinakam darajasi va amaliy samaradorligi talaba foydalanadigan zamonaviy raqamli gadjetlar yoki texnik vositalarning soni bilan emas, balki axborot oqimlarini tanqidiy va xolis baholash, ularni ongli ravishda saralash hamda akademik halollik tamoyillariga qat'iy rioya etish madaniyati bilan belgilanadi [6].

Tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan motivatsion-maqsadli, gnostik, amaliy-faoliyatli hamda refleksiv-baholovchi mezonlar tizimi talabalarining mustaqil o'quv-ijodiy faoliyatini obyektiv baholash va uni tizimli ravishda optimallashtirish imkonini beradi [3]. Olingan ilmiy natijalarga tayangan holda, oliy ta'lim muassasalarida talabalarining mustaqil ta'lim jarayonida axborot madaniyati va mediasavodxonligini yuksaltirish yuzasidan quyidagi amaliy tavsiyalar ilgari suriladi:

1. Oliy ta'lim muassasalarining o'quv jarayoniga xalqaro ilmiy ma'lumotlar bazalari, raqamli kutubxonalar va ishonchli elektron resurslardan samarali hamda to'g'ri foydalanishni o'rgatuvchi maxsus uslubiy ko'rsatmalar va trening modullarini joriy etish [6].

2. Talabalarining mustaqil ishlarini an'anaviy yuzaki referat yozish shaklidan voz kechgan holda, ularni tanqidiy fikrlashga, axborot tahliliga, keys-stadi va muammoli topshiriqlarni yechishga yo'naltirilgan aniq ilmiy mezonlar asosida qayta tashkil etish [2].

3. Raqamli ta'lim muhitida va zamonaviy sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish jarayonida akademik halollik (academic integrity) va intellektual mulk huquqlarini hurmat qilish ko'nikmalarini talabalarda muntazam ravishda shakllantirish hamda rivojlantirish [5].

### Foydalanilgan adabiyotlar

1. Maxamadjonova, M. (2024). Oliy ta'lim talabalarida mediasavodxonlikni shakllantirishning pedagogik ahamiyati. FarDU ilmiy xabarlar, 30(3). <https://sindex.uz/kaa/article/65702>
2. Pardayev, A. I., & O'rinboyev, Z. M. (2025). Oliy ta'lim muassasalari talabalarida mediasavodxonlik vositasida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish. Modern Science and Research, 4(2), 57–60. <https://doi.org/10.71337/inlibrary.uz.science-research.65172>
3. Qurbonova, B. (2026). Mustaqil ta'limni tashkil etishning nazariy asoslari. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali. <https://doi.org/10.5281/zenodo.20352480>
4. Xudayqulov, Sh. S. (2024). Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etish masalalari. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 1(12), 98–102. <https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/1248>
5. Baratbayev, B. B. (2025). Oliy ta'limda mediasavodxonlik va axborot madaniyati: Ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar kontekstida falsafiy tahlil. Advances in Science and Education, 1(03), 113–115. <https://doi.org/10.70728/edu.v01.i03.042>
6. UNESCO. (2021). Media and Information Literate Citizens: Think Critically, Click Wisely! UNESCO. <https://iite.unesco.org/publications/media-and-information-literate-citizens-think-critically-click-wisely/>
7. López-González, H., et al. (2023). Educación mediática e informacional y pensamiento crítico: Una revisión sistemática. Revista Latina de Comunicación Social. <https://doi.org/10.4185/RLCS-2023-1939>
8. Rojas-Estrada, E. G., et al. (2024). Media and Information Literacy in the Prescribed Curriculum: A Systematic Review on its Integration. Education and Information Technologies. <https://doi.org/10.1007/s10639-023-12154-0>
9. Cho, H., Carpenter, C. J., & Li, W. (2025). Media literacy interventions: Meta-analytic review of 40 years of research. Human Communication Research. <https://doi.org/10.1093/hqaf004>
10. Hobbs, R. (2010). Digital and Media Literacy: Connecting Culture and Classroom. Corwin Press.
11. Buckingham, D. (2019). The Media Education Manifesto. Polity Press.
12. Muslimov, N. A. (2023). Talabalarining mustaqil ta'limini tashkil etishning pedagogik asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya.
13. Sharipov, Sh. S. (2024). Oliy ta'limda raqamli transformatsiya va axborot madaniyati. Pedagogik ta'lim jurnali, 2(1), 45–50.